

ETİYOPYA'DAKİ İNANÇ TEMELLİ SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN ROLÜNÜ ETKİLEYEN YENİ TRENDLER* 2009 STK BİLDİRİSİNİN ARDINDAN BİR BAKIŞ

Abdulqadir MOHAMMED †

Mohammed ALI**

Özet

Etiyopya, sivil toplum kuruluşlarına karşı kesici politikalar ve yaklaşım benimsemiş Afrika'daki ülkelerden biridir. Sektör hem çap hem de çeşitlilik olarak sınırlıdır. Son yarım yüzyılda farklı hükümetler farklı fakat genelde negatif bir yaklaşım sergilediler. 2009 CSO bildirimleri Etiyopya hükümetinin STK'lara karşı uzun süredir belirlediği tavrın sadece bir uzantısıydı. İnanca dayalı örgütler, kendilerine ana akım Sendikalardan ayıran ve kendilerini sıkı bir yönetim ve operasyonel kontroller altına koyan 2009'un kurbanlarından biridir.

Anahtar Kelimeler: Etiyopya, STKlar, Sendikalar, inanca dayalı, kalkınma, demokrasi

ARKA PLAN

Diğer birçok Afrika ülkesi gibi, modern sivil toplum kuruluşları Etiyopya'ya, 1930'lar ve devamındaki kuraklık ve doğal afetler zamanlarında inanca dayalı örgütler olarak ülkeye girdi. O günlerde, yerel ve uluslararası kuruluşlar felaketlerden etkilenen insanlara insani yardım götürmek için aktif rol aldı. Ondan bu yana, STKların genel gelişimi rejimleri ve onların STKlara karşı olan politikalarını engellemek üzerine kurulu olmuştur.

Son on yılda, Etiyopya'daki STK sektörü büyüklük, çeşitlilik, hizmetler ve organizasyonel kapasite anlamında gözle görülür bir büyüme yaşamıştır. 2009'da Yardım Kuruluşları ve Topluluklar Bildirisi'nin yayınlanmasından sonra STK sektöründe yeni bir paradigma değişimi baş göstermiştir. Bildiri, STKların sicil, çalışma ve finansmanına ilişkin farklı değişiklikler getirmiştir. 2009 yasasından sonra getirilen birçok değişiklikten biri inanca dayalı örgütlerin yönetimindeki değişimdir. Bildiriden sonra, inanca dayalı örgütlerin yönetim ve kontrolü, normal yardım kurum ve kuruluşlarından ziyade daha politik ve güvenlik odaklı bir kurum olan Federal İşler Bakanlığına bırakılmıştır.

Hükümetin bu yasa'yı çıkarmasında hangi potansiyel faktörler etkin olmuştur. Yasa tarafından hangi Sendikalar ve hangi tür faaliyetler oldukça zarar görmüştür, sebebi nedir? Bu çalışma, 2009 bildirisi

---

* Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'de düzenlenen 'Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi' nde bildiri olarak sunulmuştur.

† Abdulkadir MOHAMMED, Doktora Öğrencisi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ekonomi Departmanı, Ankara, email: abdulqadir_adem@yahoo.com

**Mohammed ALI, Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Siyasal ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara, email: mamcket@gmail.com

odağında inanca dayalı örgütlere özel burju yaparak bunlara ve diğer ilgili konulara bazı açıklamalar getirmeyi amaçlar. Özellikle bildirinin olduğu ilgili dokümanlar, 2009'dan önce ve sonra Etiyopya'da STKlara ilişkin yapılan ana çalışmalar ve yazarların kişisel deneyim ve gözlemleri bu yazının ana bilgi kaynaklarıdır.

Etiyopya'daki STKlar: Tarihi arka plan

STKların Etiyopya'daki performansları birbiri ardına gelen hükümetlerin politika, felsefe ve yaklaşımları ile oldukça bozulmuştur. Etiyopya'daki sicil toplumun gelişimi geniş manada üçe ayrılabilir, İmparatorluk dönem, askeri cunta dönemi ve Etiyopya Devrimci Demokratik Cephe'nin yönetimi altındaki dönemdir (EPRDF).

40 yıldan fazla hüküm süren Eylül 1974'te biten İmparator Haileselese dönemi boyunca, STKlar hem sayı hem de faaliyet çeşitliliği olarak oldukça az sayıdaydı. STKların bu sınırlı sayısı bir şekilde kraliyetin yönetim araçlarından olan kiliseye bağlıydı. Bu STKların ve yardım kuruluşlarının asıl amacı kilise dahil emperyal rejim ve onun kurumlarının halk üzerindeki etkisini kolaylaştırmaktı. Onların anti-demokratik ve gelişime karşı oldukları söylenebilir. Aynı trend 1974'te iktidara gelen askeri Dergu rejimi sırasında da devam etti. Sosyalist politik ideolojisine dayalı olarak askeri cunta tüm sivil ve sosyal örgütleri kaldırdı ve yerlerine sivil hükümet yanlısı STKlar kurdu. Emperyal rejimde olduğu gibi, hükümet destekli STK ve Sendikaların görevi sosyalist devrimci rejimin ideoloji ve felsefesini yaymaktı. Durge rejimi esnasında STKlar demokratikleşme veya kalkınmaya ilişkin hiç bir faaliyet göstermemiştir.

STKlara ilişkin önemli bir gelişme 1991'de iktidara gelen zorunlu rejim sırasında meydana gelmiştir. İlk başta, hem kalkınma hem de inanca dayalı olarak STKlara daha iyi bir ortam sunuldu ki bu da STKların hem çap hem de sayı olarak büyümesine yol açtı. Ancak, muhalefetin iktidarın peşinden yüksek bir oy oranı aldığı 2005 yerel seçimlerinden sonra STKlara karşı yaklaşım değişmeye başladı. 2009'da Etiyopya'da kabul edilen Yardım Kurum ve Kuruluşları Bildirisi/CSP/ Sendika ve STKların çalışmasını kontrol etmek sınırlandırmak için atılan adımlardan biriydi.

Etiyopya'da STKların kalkınma ve demokratikleşmede rolü

Standart kalkınma teorileri ulusal kalkınmanın, hükümet, özel sektör ve STKlar dahil diğer devlet dışı aktörlerin aktif katılımını gerektiren uzun ve kapsamlı bir süreç olduğunu söyler. Sendikalar sınırlı kurumsal kapasiteye sahip ve çok kısıtlı yasal çerçevede çalışıyor olsalar da, Etiyopya ve Afrika'daki diğer yerlerde kalkınma demokratikleşme sürecinde önemli birer rol almışlardır. Bu bölümde, Etiyopya'nın kalkınma ve demokratikleşme aktivitelerinde Sendikaların rollerine ışık tutacağız.

Yardım Kurum ve Kuruluşları'na (ChSA) göre, 6 Mayıs 2012 itibarıyla Kuruma kayıtlı toplam 1770 Sendika bulunmakta olup bunların 105'i Etiyopyalı, 1368'i Etiyopya Merkezli ve 300'ü de Yabancı Kurumlardır. Yerel Sendikalar Etiyopyalı ve Etiyopya merkezli olarak ayrılır. Etiyopya merkezli kalkınma faaliyetleri ve hizmet ulaştırma ile ilgilenen Etiyopya örgütleridir. Fonlarını dışardan almak için hiçbir kısıtlamaları yok; bütçelerinin tamamını yabancı bağışçılardan alabilirler. Etiyopya toplumlari savunma ve inanca dayalı faaliyetlerde bulunanlardandır. Ancak, bu tür kurumlar dışarıdan fon almak için oldukça sınırlı şartlara sahiptir; bir yılda bütçelerinin sadece %10'unu yabancılardan alabilirler. Her iki tip kurum da, bu amaçla yapılmış çalışma kılavuzlarının çok sıkı uygulanmasını gerektiren gelir elde etme faaliyetleri ile gelir üretebilirler.

Etiyopya'daki Sendika sektörü birçok sektör ve alanın dahil olduğu geniş ve çeşitlidir. Ancak, yaygın bir tema bu faaliyetlerden çıkartılabilir, fakirliği azaltma. Etiyopya'daki STKlar, kapasite artırma, gelişim teşviği, yeni uygun teknolojilerin alınması, toplumun mobilizasyonu ve organizasyonu, sosyal katılımın artırımı, bilinçliliği artırma ve insanları güçlendirme, Kamu Özel Sektör Ortaklığını destekleme, kalkınmaya ilişkin genelgeler oluşturma ve katılımcı politika çerçeve ve süreçlerinin büyütülmesi gibi geniş çaplı kalkınma amaçlarına sahiptir. Yardım Kurum ve Kuruluşları Çalışma Grubu teknik ekibi tarafından yapılan bir çalışmaya göre, Etiyopya'daki Sendikalar, tarım ve kırsal kalkınma, sağlık, eğitim iyi yönetim/demokratikleşmenin güçlenmesi, kurumsal kapasite geliştirme ve diğer karşılıklı kurumsal meseleler dahil ancak bunlarla sınırlı kalmayan çeşitli kalkınma faaliyetleri ve sektörler üzerinde çalışmaktadır.

Sendika sektörünün şu anda Etiyopya'da dahil olduğu geniş alan ve sektörlerle rağmen, sektörün ulusun büyümesine ve ulusal gelire katkısına ilişkin net bir istatistik mevcut değildir. Dolayısıyla bu STK sektörünün ve sorumlu devlet dairelerinin bu katkıyı net biçimde gösteren bir sistem inşa etmeleri gerekliliğini göstermektedir.

Neden yeni bir Mevzuat? Perdenin arkası

Hükümet, yerel ve uluslararası örgütler yeni bir bildiri çıkarmak için çelişkili biçimde karşıt gerekçeler sunmaktadır. Hükümet açısından, bildiri elli yıldan fazladır mevcut olan STK mevzuatının daha çalışılabilir bir ortam sunulması için yenilenmesini amaçlamaktadır. Ancak, birçoğu ve özellikle STK toplulukları için, bunlar gerçeklikten uzak ön yazılardır ve hükümetin ülkedeki STK faaliyetlerini kontrol etmesi için bir perde görevi görmektedir. Hükümeti 2009 bildirisini yayınlamak zorunda bırakan potansiyel faktörlere ilişkin farklı açıklamalar arasından, üç muhtemel faktör üzerinde kısaca duracağız.

Politik/İdeolojik Sebepler

Etiyopya Halkçı Devrimci Demokratik Cephe'nin (EPRDF) 1991'de iktidara gelmesinden bu yana, devrimci demokrasi Etiyopya hükümetinin çekirdek doktrindir. Devrimci demokrasinin ortaya çıkışı kökünü Marksist Leninist felsefeye dayandırır. EPRDF'nin önde gelen liderlerinden çoğu Marksizm Leninizm felsefesinin birer takipçisidir. İktidara gelmelerinden bu yana, uluslararası, özellikle batılı bağışçılara biraz iyi görünmek için bazı makyajlara rağmen, partinin politik doktrininde herhangi bir değişiklik yapmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, kökü derinlerde olan Marksist politik bir ideoloji ile, hükümetin STK ve diğer devlet dışı aktörlere karşı düşmanlık bir tavır takınması çok da tuhaf değildir.

2005 seçimi ve sonrası

Yasanın sebepleri ve etkileri üzerinde yapılan bazı araştırmalar 2009 STK yasasının yapılma sebeplerinden birinin hükümetin özellikle insan hakları, demokratikleşme ve diğer politik olarak hassas konularda çalışan örgütleri susturmak olduğunu göstermektedir. 2011 yılında Kendra Dupuy tarafından yapılan bir çalışmada, Bildirinin kökeninin 2005 seçimleri ve sonrasında kaynaklandığı sonucu çıkmaktadır. Yasa ayrıca, yabancı fonları kullanan kuruluşların kısıtlanması ile demokratik alanı sınırlandırmak için son 5 yılda hükümet tarafından geçirilen birkaç yasadandır. (Dupuy, 2011). Dupuy ayrıca şöyle der:

"Mevcut hükümet sivil topluma uzun süredir şüpheli yaklaşıyor da, 2005 seçimleri Bildirinin yayınlaması için bir eşik oldu ve Sendikalar arasında oto sansürü artırdı.

Yasanın yazılmasına ilişkin bu sebepler, daha önce bu yazıda belirtildiği gibi mevcut akademik ve ikincil edebiyat tarafından da desteklenmektedir.

Özellikle Müslüman kurumlara karşı taraflı Politika yönelimleri

Bu gerekçe, inanca dayalı örgütlere odaklanan bizim konumuz ile en ilgili olanıdır. 2009 CSO bildirisinden sonra, sektördeki değişimlerden biri de inanca dayalı kuruluşların Federal İşler Bakanlığı bünyesine dahil edilmiş olmasıydı. Yasadan önce tüm STKlar, hem inanca dayalı hem de kalkınmaya yönelik, aynı dairede yer alırdı. Yeni düzenleme inanca dayalı kuruluşların sicil, çalışma ve finansmanına ilişkin farklı bürokratik şişe ağzları getirdi.

Yeni yönetim düzenlemesinin tüm inanca dayalı kuruluşlar için getirildiği söylene de, pratikte Müslüman Sendikalar en fazla kovuşturmaya baskıya maruz kaldı ve bu da Müslüman Sendikalar hem sayı hem de faaliyet olarak azalmalarına yol açtı. Bu birçok Müslüman Sendika tarafından bilinen bir görüştür ve biz de temeldeki sebebin bu olduğunu biliyoruz. Bu görüş daha sonra birbirini takip eden eylemler ile daha da güçlendi ve birçok Müslüman kuruluşun kapanmasına ve bazı kuruluşların banka hesaplarının dondurulmasına yol açtı. Bu kuruluşlar arasında, Müslüman toplumun sosyal, ekonomik ve dini hayatlarında değişiklik oluşturmak isteyen aktif ve çalışan kuruluşlar vardır.

İnanca dayalı kuruluşların özellikle de Müslüman Sendikalarının alanlarının daraltılması, hükümet ve Müslüman toplum arasında sert bir restleşmeye sebep olan 2012'nin ortasında başlayan Etiyopyalı Müslümanların dini işlerine karışmaya başlaması ile daha da ileriye taşındı. Süre gelen krizin sebeplerinden biri hükümetin ülkedeki en eski Müslüman Sendikalardan birini kontrol etmek istemesi ve okul ve kolej gibi iştiraklerine karışmak istemeseydi. Farklı daire bilgileri, kılavuzlar, kamu ilanları, vb'den anlaşıldığı kadarıyla, inanca dayalı kuruluşların hükümetin hoş görmediği 'potansiyel tehditler' olarak algılandığı kesindir. Onların federal işler bakanlığına sokulması ve güvenlik açısından baskıya alınması hükümetin inanca dayalı örgütlere karşı olan tavrı ve yaklaşımını göstermektedir.

Bunlar 2009 STK yasının geçmesine yol açan sebeplerden bazılarıydı. Hükümetin eylemleri, zamanlaması ve temeldeki sebepler bu gerekçeleri desteklemektedir.

SONUÇ

Bu yazı, Etiyopya'daki sivil toplum kuruluşlarının özellikle de inanca dayalı örgütlerin rolünü etkileyen trendleri göstermeyi hedefler. Etiyopya'daki STK'ların özellikle de insani yardım kuruluşlarının geçmişlerine bakıldığında, bunların çoğunun farklı dini ve inanca dayalı özellikle Hristiyan ve Müslüman kurumlardan ortaya çıktığını görmek mümkündür. Bu insan kuruluşlar refah, rehabilitasyon ve kalkınma faaliyetlerinde önemli roller oynamıştır. İnsanların yaptığı ve doğal kıyımlardan sonra bu rehabilitasyon rolü oldukça önemlidir.

Müslüman ve Hristiyan kuruluşlar arasında resmi bir ayırım olmasa da, bürokrasinin Müslüman kuruluşlara karşı oldukça taraflı olduğu kesindir. Yeni kuruluşların kayıtlarında, rapor zamanlarında ve lisansların yenilenmesinde çok sıkı kovuşturma yürütülmektedir. İnanca dayalı özellikle de Müslüman örgütler, yerel ve uluslararası fark etmeksizin, çok sıkı şartlara ve bürokratik engellere takılmakta ve projelerini ve günlük faaliyetlerini gerçekleştirmede zorluklar yaşamaktadır.

MATERYALLER

1. BIBLIOGRAPHY